

Programmeerimine

1.loeng

Varmo VENE
Arvutiteaduse Instituut
Tartu Ülikool
EMAIL: varmo.vene@ut.ee

Täna loengus

- Administratiivinfo
- Definitioonid: programmeerimine, programm, arvuti
- Ajalugu
- Programmeerimiskeeled
- Python

Üldinfo

- MTAT.03.100 6 ainepunkti.
 - Loengud (32 tundi)
 - Arvutipraktikumid (32 tundi)
 - Iseseisev töö (92 tundi)
- Toimumised:
 - Loeng T10,12; Liivi 2 - 111
 - Praktikum N10,12,16; Liivi 2 - 004, 203, 205, 202, 402
 - Konsultatsioon K18; Liivi 2 - 405
- Kursuse veebileht:
<https://courses.cs.ut.ee/2015/programmeerimine/>
- Mitteavalikud materjalid *Moodle*'i keskkonnas:
<http://moodle.ut.ee/>

Administratiivinfo

Eesmärgid

Kursuse eesmärgiks on anda alusteadmised programmeerimise põhikonstruktsioonidest ning esmased oskused algoritmide ja programmide koostamiseks.

Õpiväljundid

Kursuse läbinud üliõpilane:

- oskab kasutada põhilisi programmeerimiskonstruktsioone: muutuja, avaldis, omistuslause, tingimuslause, tsükel, alamprogramm, rekursioon, andmevahetus kasutaja ja failidega;
- tunneb põhilisi andmetüüpe ja -struktuure (täis- ja ujukomarvud, tõeväärtused, sõned, järjendid) ning oskab kasutada vastavaid standardoperatsioone;
- oskab analüüsida ja üksikasjalikult selgitada programmi töö käiku ning programmi modifitseerida ja laiendada;
- oskab luua lihtsamale ülesandele vastava algoritmi, koostada ja korrektselt vormistada lahendusprogrammi ning seda siluda ja testida.

Hinde kujunemine

- Hinde kujuneb praktikumides ja eksamil kogutud punktide summana.
- Praktikumid (kuni 30 punkti):
 - kontrolltöö (arvestus)
 - praktikumides osalus ja koduülesanded (10 punkti)
 - tärnülesanded (10 punkti)
 - projekt (10 punkti)
- Eksam (kuni 80 punkti)
 - 2 vaheeksamit ($20 + 20 = 40$ punkti)
 - lõputest (40 punkti)
- NB! Enne vaheeksameid peab kontrolltöö olema arvestatud.
- NB! Igast eksamiosast tuleb saada vähemalt 50%.

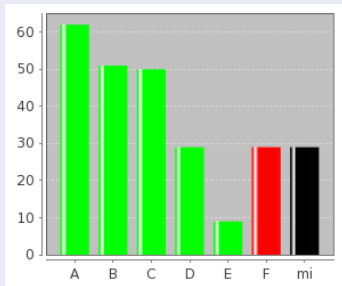
Administratiivinfo

Hindeskaala

	Hinne	Punkte
A	suurepärase	≥ 91
B	väga hea	81 – 90
C	hea	71 – 80
D	rahuldav	61 – 70
E	kasin	51 – 60
F	puudulik	0 – 50

Administratiivinfo

Eelmise aasta hinnete jaotus

Eeleksam

- Neile, kes juba oskavad programmeerida
- Koosneb kahest osast:
 - Valikvastustega test (kolmap. 9.sept. kell 18)
 - Arvutis programmeerimine (reede 11.sept. kell 16)
- Registreerimiseks saata mail varmo.vene@ut.ee
 - registreerimistähtaeg teisip. 8.sept

Administratiivinfo

Ajakava

4	24.09	kontrolltöö
9	29.10	1. vaheksam
14	03.12	projekti vaheesitlus
16	17.12	projekti esitlus
	05.01 / 11.01	2. vaheksam
	08.01 / 14.01	lõputest
	20.01 / 21.01	järelvaheksamid
	25.01	järellõputest

Administratiivinfo

Väljavõtteid 2014S tagasisidest (1)

- Käige praksides, tehke kodused tööd ära, siis on lihtne aine ka algajatele!
- Õppeainega tuleks tegeleda järjepidevalt
- Lihtne aine ja väga hea võimalus head hinnet saada.
Soovitan kindlasti lahendada tärnülesandeid!
- Kui sa oskad progeda on aine igav, kui ei oska, saad kõvasti selgemaks
- üpris raske, kui pole programmeerimisega varem tegelenud.
Algajale üli ajamahukas aine - arvesta võimalusega, et see jääb sul võlgu või saad väga halva hinde.
- ...

Väljavõtteid 2014S tagasisidest (2)

- ...
- Keeruline aine, eriti kui programmeerimisega üldse kokkupuudet pole. Ärge laske end eksitada sellest, et algul on kerge. Iseseisvalt tuleb palju vaeva näha ja võimalikult palju ülesandeid läbi teha. Ka praktikumides võiks töötada mitte oodata, et keegi õige lahenduse ette näitab. Loengus pöörake tähelepanu clickeri küsimustele, eriti viimastes, sest lõputest on nendega väga sarnane.
- Kui programmeerimine on sinu jaoks uus, ole valmis väga suureks tööks ning ajakuluks, ole järjepidev ning ära karda abi küsida. Varu kannatust, sest lõpuks tasub sinu vaev ära.

Kirjandus

Põhiõpik

- Veebiõpik kursuse kodulehel

Pythoni raamatuid

- J. Elkner, P. Wentworth, A. Downey, C. Meyers.
How to Think Like a Computer Scientist: Learning with Python. 3rd edition.
- J. Zelle. *Python Programming: An Introduction to Computer Science*. 2nd edition. 2010.

Mis on programmeerimine?

e-teatmik (www.vallaste.ee)

- programmeerimine Programmide kirjutamine.
- programm Organiseeritud käsujada, mis täitmisel põhjustab arvuti käitumist etteantud viisil. Ilma programmidega on arvutid kasutud.
- arvuti, raal, kompuuter Programmeeritav masin.

Mis on programmeerimine?

e-teatmik (www.vallaste.ee)

- **programmeerimine** Programmide kirjutamine.
- **programm** Organiseeritud käsujada, mis täitmisel põhjustab arvuti käitumist etteantud viisil. Ilma programmideta on arvutid kasutud.
- **arvuti, raal, kompuuter** Programmeeritav masin.

Mis on programmeerimine?

e-teatmik (www.vallaste.ee)

- **programmeerimine** Programmide kirjutamine.
- **programm** Organiseeritud käsujada, mis täitmisel põhjustab arvuti käitumist etteantud viisil. Ilma programmideta on arvutid kasutud.
- **arvuti, raal, kompuuter** Programmeeritav masin.

Mis on programmeerimine?

e-teatmik (www.vallaste.ee)

- **programmeerimine** Programmide kirjutamine.
- **programm** Organiseeritud käsujada, mis täitmisel põhjustab arvuti käitumist etteantud viisil. Ilma programmideta on arvutid kasutud.
- **arvuti, raal, kompuuter** Programmeeritav masin.

Mis on programmeerimine?

Vikipeedia (*et.wikipedia.org*)

- **Programmeerimine** on arvutiprogrammide lähtekoodi kirjutamise, testimise, silumise ja haldamise tegevuste jada.
- **Arvutiprogramm** (tavaliselt lihtsalt "programm") on arvutile arusaadav käskluste kogum.
- **Arvuti** on mehhaaniline või elektrooniline seade, mis suudab hõivata, töödelda ja väljastada andmeid vastavalt etteantud reeglitele; masin, mille otstarbeks on tehete sooritamine.

Babbage'i analüütiline masin

- 1837. a. esitas **Charles Babbage** (1791–1871) **analüütilise masina** kirjelduse üldiste matemaatiliste võrrandite lahendamiseks.
- Sisuliselt oli esimene universaalne arvuti, millest füüsiliselt valmis siiski ainult osaline prototüüp (1910).
- Masin kasutas jõuallikana aurumootorit ning koosnes "**veskist**" (*mill*) ja "**laost**" (*store*).
- Laos sai hoida kuni 1000 arvu (igauks kuni 50 kümnendkohta).
- Veski oli võimeline teostama aritmeetlisi ja võrdlustehteid ning arvutama ruutjuurt.

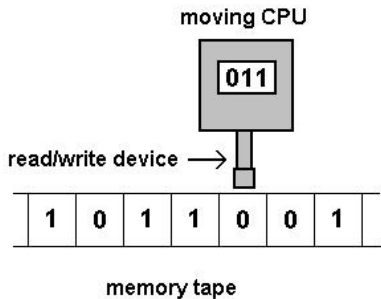
Babbage'i analüütiline masin

- Analüütilist masinat juhiti perfokaartide abil.
- Kasutati kolme liiki perfokaarte:
aritmeetiliste operatsioonide, arvkonstantide ning veski-lao vahelise suhtluse tarvis.
- "Programmeerimiskeel" võimaldas kasutada nii hargnemis- kui tsüklikonstruksioone.
- 1843. a. esitas **Ada Lovelace** (1815-1852) kirjelduse, kuidas arvutatada analüütilise masinaga Bernoulli arve.
- Antud kirjeldust peetakse esimeseks arvutiprogrammiks.

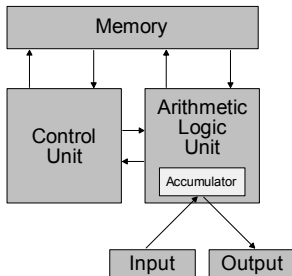
Turingi masin

1936. a. esitas **Alan Turing** (1912-1954)
idealiseeritud universaalse arvutusmasina
kirjelduse arvutatavusega seotud
teoreetiliste küsimuste uurimiseks.

Von Neumanni arhitektuur

1945. a. esitas **John von Neumann** (1903-1957) arvutiarhitektuuri, millel baseeruvad praktiliselt kõik tänapäeva arvutid. Oluliseimaks uudseks ideeks oli, et mälus ei paikne mitte ainult andmed, vaid ka programm.

Programmeerimiskeeled

- **Programmeerimiskeel**: programmide kirjutamiseks mõeldud tehiskeel.
- On defineeritud **süntaksi**- ja **semantikareeglite** abil, mis määravad vastavalt programmide struktuuri ja tähenduse.
- Programmeerimiskeelte põlvkonnad:
 - 1. põlvkond – **masinkood**;
 - 2. põlvkond – **assemblerkeeled**;
 - 3. põlvkond – **kõrgtasemekeeled**;
 - ...

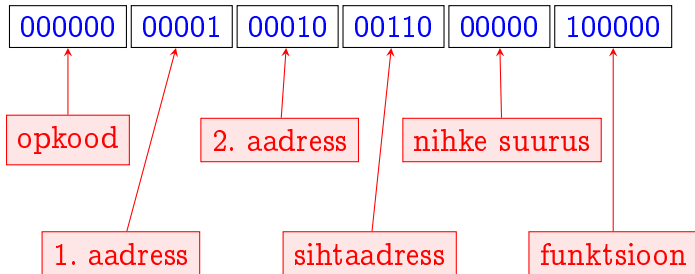
Masinkood

- Arvutis on kõik andmed binaarkujul ...
- ...see kehtib ka masinkoodis programmide kohta!
- Näide: MIPS arhitektuuri masinkoodi käsk "liita aadressitel 1 ja 2 olevad arvud ning salvestada resultaata aadressile 6"

00000000001000100011000000100000

Masinkood

- Arvutis on kõik andmed binaarkujul ...
- ...see kehtib ka masinkoodis programmide kohta!
- Näide: MIPS arhitektuuri masinkoodi käsk "liita aadressitel 1 ja 2 olevad arvud ning salvestada resultaat aadressile 6"

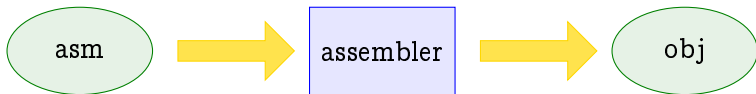

Assemblerkeeled

- Assemblerkeeled kasutavad käskude jaoks mnemoonilisi koode.
- Samuti lubavad kasutada aadressite jaoks nimesid.
- MIPS näide uuesti:

add \$1, \$2, \$6

- Kuna arvutid töötavad siiski ainult binaarkoodis programmidega, siis tuleb assemblerkeeles kirjutatud programm transleerida masinkoodi.
- Vastavat translaatorit nimetatakse **assembleriks**.

Kõrgtasemekeeled

- Masinkoodis ja assemblerkeeltes kirjutatud programmid on madalatasemelised: nad on tugevalt platvormist sõltuvad ning neid on suhteliselt keeruline kirjutatada, neist aru saada ja hallata.
- Tavaliselt kasutatakse programmeerimisel nn. **kõrgtasemekeeli**, millede käsustik ja struktuur on abstraktsemad ning lähedasemad inimkeeltele.
- Sõltuvalt arvutusmudelist, millel keel baseerub, liigitatakse kõrgtasemekeeli erinevatesse **paradigmadesse**.
- Käesolevas kursuses vaatleme põhiliselt **imperatiivsesse** paradigmasse kuuluvaid keeli, mis baseeruvad von Neumanni arvutusmudelil.
- Näiteid imperatiivsetest keeltest: Fortran, Cobol, Pascal, C, (Java), **(Python)**

Python

- Loodi 1991. a. Guido van Rossumi poolt.
- Põhiomadused:
 - multi-paradigmiline;
 - dünaamiliselt rangelt tüübitud;
 - automaatse mäluhaldusega;
 - taandetundlik süntaks;
 - interpreteeritakse läbi baitkoodi.
- Kursuses kasutame Pythoni versiooni 3.


```
# HelloWorld.py  
def helloWorld():  
    print ("Hello, world!")
```

Järgmiseks korraks

- Registreeruda ainele ÕIS-is (kes veel ei ole) ja võtta osa arvutipraktikumist.
- Lugeda läbi õpiku peatükid:
 - Ptk. 1 "*Sissejuhatus*"
 - Ptk. 2 "*Avaldised ja lihtlaused*"
- Soovi korral osaleda konsultatsioonis (lisapraktikumis) kolmapäeval kell 18.15 ruumis 405.
- Kui lugemisel tekkis küsimusi, mille kohta soovite järgmises loengus vastust, siis need võib saata hiljemalt esmaspäeva lõunaks mailiga varmo.vene@ut.ee ja/või helle.hein@ut.ee.

Suur tänu osalemast

ja

kohtumiseni!